

სახელმწიფოს და ბიზნესის ურთიერთობა ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში

თამარ ლომიძე
სტუ-ს დოქტორანტი

STATE AND BUSINESS RELATIONS DURING THE ECONOMIC CRISIS

Tamar Lomidze,
Doctoral student Of GTU

SUMMARY

The attitude of the government towards small and medium businesses is an important aspect of the economic crisis. Thus, the role of the state during the crisis and post-crisis is the objective necessity of the economic process.

Besides, the strengthening of the economic role of the state should not mean, neither direct interference in the economic processes, nor limiting private businesses and private initiatives, but it should be understood as a fiscal macroeconomic environment stimulated by the state, appropriate financial-economic, organizational-administrative and legal leverage.

Keywords: Economic crisis, Business crisis, State and business relations.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური კრიზისი, ბიზნესის კრიზისი, სახელმწიფოსა და ბიზნესის ურთიერთობა.

სახელმწიფოსა და ბიზნესის ურთიერთობა განსაკუთრებულად აქტიურდება ეკონომიკური კრიზისის დროს. საჭიროა ყველა სახელმწიფომ სწორად განსაზღვროს, თუ როგორ უპასუხოს თანამედროვე გამოწვევებს, როგორ გადალახოს ეკონომიკური კრიზისით გამოწვეული პრობლემები, როგორ დაიძლიოს და შექმნას ქვეყნის განვითარების ეკონომიკური სტრატეგია, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფოს სტაბილურ განვითარებას.

ეკონომიკური კრიზისი კიდევ ერთი მძიმე გავლენილია იმისა, თუ რამხელა ზარალის მიყენება შეუძლია ეკონომიკური პროცესების, ტენდენციების არასწორად შეფასებას.

ეკონომიკური კრიზისი არის ეკონომიკური ციკლის შემადგენელი ფაზა, ეკონომიკური კრიზისის წარმოშობა ობიექტური კანონზომიერებაა და გვერდის ავლა ეკონომიკური კვლავწარმოების პირობებში თითქმის შეუძლებელია. ეკონომიკური კრიზისი საბაზრო ეკონომიკის დამახასიათებელი თვისებაა და, შეუძლია ითქვას, რომ აუცილებელი ატრიბუტია.

ეკონომიკურ კრიზისს ზოგჯერ პოზიტიური

ეფექტიც აქვს. ესენია: ეკონომიკური გაჯანსაღება, მაკროეკონომიკური მართვის ახალი მეთოდების შემუშავება, ინოვაციური პროცესების დაჩქარება, თავისუფალი ფასწარმოქმნისა და კონკურენციის ხელშეწყობი პირობა.

მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის გავლენა განსხვავებულია სხვადასხვა ქვეყნის მიმართ. ეს დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად არის ინტეგრირებული მსოფლიო ეკონომიკურ პირობებში თითოეული ქვეყანა, რომელიც მოიცავს ქვეყნის ეკონომიკის დამოკიდებულებას ექსპორტ-იმპორტზე, ტრანსნაციონალური კომპანიების არსებობას, მეზობელ ქვეყნებში არსებულ ეკონომიკურ მდგომარეობას. ქვეყანაში ეკონომიკური კრიზისის არსებული დონისა და სტადიის განმსაზღვრელი ძირითადი მაჩვენებლებია: მთლიანი შიდა პროდუქტის რეალური ზრდის ტემპი, ინფლაციისა და უმუშევრობის დონე, საფინანსო-საბანკო სისტემის ნდობა, ქვეყანაში ინვესტიციების მოცულობა და მისგან მიღებული პროცენტი, განათლების დონე, სახელმწიფო ვალდებულების შესრულების ხარისხი და სხვა.

ბიზნესს არ შეუძლია მწვავეკრიზისიდან თავის დაღწევა სახელმწიფოს მხრიდან აქტიური მხარდაჭერის გარეშე. კრიზისის პირობებში სახელმწიფოს როლის მნიშვნელოვანი გააქტიურება და ბიზნესისადმი აქტიური მხარდაჭერა არ შეიძლება აღქმული იქნას, როგორც ცალსახად დადებითი მოვლენა. აუცილებელია, დავინახოთ რიგი პრობლემები და საფრთხეები, რომლებიც ამ პროცესთანაა დაკავშირებული.¹

რამდენიმე პრობლემაზე უფრო დანვრილებით შევჩერდით. ერთ-ერთი მათგანია ლობიზმის გაძლიერების საფრთხე. ეკონომიკურ ლიტერატურაში გამოითქვა მოსაზრება, რომ კრიზისისა და პოსტ-კრიზისულ პერიოდში აშშ-ს მთავრობა ლობისტთა ძლიერი ზეგავლენის ქვეშ აღმოჩნდა. აღნიშნულის საილუსტრაციოდ მოყვანილი იქნა შემდეგი გაქტი: აშშ-ს საავტომობილო გაერთიანებულმა კომიტეტმა განაცხადა, რომ თუ მთავრობა ფინანსურად არ დაეთანხმებოდა ამ დარგს, ეს გამოიწვევდა ქვეყნის მასშტაბით 14 მლნ სამუშაო ადგილის დაკარგვას. ამავე დროს ექსპორტის გაანგარიშებით სამუშაო ადგილების დანაკარგი არ შეიძლებოდა ყოფილიყო 2 მლნ-ზე მეტი.

შემდეგი პრობლემა დაკავშირებულია ე.წ. “არაკეთილსინდისიერ ქცევის ეფექტის” წარმოშობასთან, მისი არსი შემდეგში მდგომარეობს: სახელმწიფო, როდესაც საკუთარ თავზე იღებს კომპანიების

1 თემურ მიმინოშვილი, სახელმწიფოსა და ბიზნესის ურთიერთობის მექანიზმი და მისი განვითარების პერსპექტივები, თბილისი, 2014

გადაჭარბებულად რისკიანი ოპერაციების შედეგად მიღებულ ზარალს, ამით კომპანიებს უჩენს მსგავსი მოქმედების განმეორების სურვილს. ისინი იმედოვნებენ, რომ სახელმწიფო ყოველთვის აანაზღაურებს მათ დანაკარგებს. დამნაშავეს მიერ ზარალის ანაზღაურების არსებული წესი კიდევ უფრო აღრმავებს ამ წინააღმდეგობას. კერძოდ, ზარალის ნებისმიერი სიდიდე, რომელიც ეკონომიკური აგენტის ქონებაზე მეტია, მისთვის მხოლოდ ვირტუალური ცნებაა. ლეალურად იგი ვერასდროს გადაიხდის იმაზე მეტს, რა ქონებაც გააჩნია. შესაბამისად, საკუთარი გადახდისუნარიანობის მიღმა, მისი აქტივობა ხშირად არ არის ფიზიკური, მოზომილი და რისკებსაც ნაკლები ყურადღება ეთმობა, როდესაც გარკვეულ მომენტში, ბაზარზე დგება “განკითხვის ჟამი”, კრიზისის სახით, ეკონომიკური აგენტები სასონარკვეთაში ცვივდებიან, სახელმწიფოსაკენ იშვერენ ხელს და მისი დაშანტაჟების მცდელობასაც არ ერიდებიან. ასეთ შემთხვევებში ეკონომიკური აგენტების ქცევის მექანიზმს უნდა განსაზღვრავდეს ფინანსური ბაზრის ცალკეულ პროდუქტებზე შეუზღუდავი კონტრაქტების კანონით აკრძალვა.

კრიზისის დროს ქვეყნის მთავრობები უპირატესად ეხმარებიან მსხვილ კომპანიებს, სწორედ იმის გამო, რომ ისინი მეტისმეტად დიდები არიან იმისათვის, რომ გაკოტრდნენ. აქ სიდიდის ქვეშ იგულისხმება, არა მხოლოდ მათი მოცულობა, არამედ მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის ან განეული მომსახურების ხასიათი, მნიშვნელობა და მათი დახურვით გამოწვეული სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები.

თეორიული და პრაქტიკული თვალსაზრისით უაღრესად რთული წინააღმდეგობრივი და მნიშვნელოვანია კრიზისიდან გამოსვლისა და პოსტკრიზისულ სანაყის პერიოდში სახელმწიფოსა და ბიზნესის ურთიერთობა. პოსტკრიზისული განვითარება მოითხოვს არა მხოლოდ ახალი, უფრო ეფექტიანი ფორმების ფუნქციონირებას, არამედ ძველის შედარებით ჩამორჩენილისა და

არაეფექტურის ასპარეზიდან გაქრობას. თუკი ამ უკანასკნელთა მიმართ სახელმწიფო მხრიდან გაგრძელდება ძველი პოლიტიკა, ანუ ისინი კვლავ მიიღებენ უხვ ფინანსურ დახმარებას, შესაძლებელი გახდება მათი არსებობის ხელოვნური შენარჩუნება, რაც შეასუსტებს ჯანსაღ კონკურენციას და ხელს შეუშლის ეკონომიკურ პროგრესს.

ამჟამად, საქართველო იმყოფება ეკონომიკურ კრიზისში. საქართველოს ეკონომიკური კრიზისის დასაძლევად განსაკუთრებულ როლს ანიჭებენ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას. ეს საკითხიც მოითხოვს სერიოზულ დაფიქრებას. დღეისათვის, არსებობს აზრი, რომ უცხოურის ნაცვლად, ვფიქრობთ ადგილობრივ ინვესტიციებზე, რადგან ეს უკანასკნელი ორგანულად უკავშირდება ადგილობრივ ინტერესებს და გამორიცხავს უცხოური ინვესტიციების თანმხლებ უარყოფით შედეგებს:

ა) ჩვენი ქვეყნის ეროვნული შემოსავალი

სისტემური გადინების გზით აღმოჩნდება სხვა ქვეყნის ხელში.

ბ) უცხოური კაპიტალის უკონტროლო მასობრივი შემოშვება გამოიწვევს დონორი ქვეყნების ეკონომიკასთან მიბმას.

გ) ასეთ შემთხვევაში ქვეყანავერ მიაღწევს ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას.²

ეკონომიკური კრიზისის დაძლევა ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას წარმოადგენს ეკონომიკის რეალური სექტორის გამოცოცხლება, რომელიც თეორიულად ადვილი სათქმელია, ხოლო პრაქტიკულად ძნელი გასახორციელებელი. ძნელია იმდენად, რამდენადაც წინათ არსებული ეკონომიკური კავშირები, როგორც ცნობილია, გადაწყვეტილია. საჭიროა, ალტერნატიული კავშირების მოძებნა და უკვე არსებულის განვითარება. ასე უნდა მივუდგეთ ეკონომიკის, ისეთ დარგებს, როგორებიცაა მრეწველობა, მშენებლობა, ტრანსპორტი და სხვა.

საქართველოს მთავრობა ეკონომიკური განვითარების პროცესში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს მცირე და საშუალო მენარმეობას და მიზნად ისახავს სამენარმეო გარემოს შემდგომ სრულყოფას, რაც ხელს შეუწყობს მცირე და საშუალო საწარმოების ზრდასა და განვითარებას.

კერძო სექტორის განვითარებასა და განსაკუთრებით კი მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების მხარდაჭერა საქართველოს მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი პრიორიტეტია, რაც ასევე ასახულია საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში.

საქართველოს მთავრობა საგანგებო ყურადღებას უთმობს კენძო სექტორის და განსაკუთრებით კი მცირე და საშუალო საწარმოების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების (რომლის განუყოფელი ნაწილია ღრმა დაყოვლის მომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA)).

DCFTA-ის მოთხოვნებთან ადაპტაცია და მათი შესრულება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოსთვის, რათა ბიზნესმა შეძლოს ექსპორტის პოტენციალის შესაძლებლობების მაქსიმალურად გამოყენება. შესაბამისად, გარდა საკანონმდებლო და ინსტიტუციური დაახლოებისა, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება კერძო სექტორის, მათ შორის, მცირე და საშუალო საწარმოების მიერ DCFTA-ის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას.

სისტემური ეკონომიკური კრიზისის ჩამოყალიბებაში, ერთი შეხედვით, მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა საბჭოური პერიოდისაგან მემკვიდრეობით მიღებულმა წარმოების დაბალმა ეფექტიანობამ და პროდუქციის დაბალმა კონკურენტუნარიანობამ, აგრეთვე ათწლეულობით წლების განმავლობაში ჩამოყალიბებული სამეურნეო კავშირების რღვევამ და სხვა ეკონომიკურმა მიზეზებმა, მაგრამ მათ ნა-

2 სოლომონ პავლიაშვილი, მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი და საქართველო 2011

ცვლად, ვერ მივიჩნევთ პოსტსაბჭოურ სივრცეში არ-
ნახული მასშტაბის კრიზისის ფორმირების ძირითად
ფაქტორებად.

ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებაზე ორიენ-
ტირებული პრიორიტეტებიდან ყურადღება ძირით-
ადად გვინდა გავამახვილოთ სახელმწიფო მომსახ-
ურების გაუმჯობესება და საჯარო მმართველობის
გამჭვირვალობის ზრდაზე.

ბიზნესის ეფექტიან ფუნქციონირებას სახელმწი-
ფოს მიერ მიწოდებულ სხვადასხვა მომსახურებაზე
ხელმისაწვდომობის ზრდა და ასევე ადმინისტრაცი-
ულ პროცედურებზე განეული დროითი დანახარ-
ჯების შემცირება განაპირობებს. ამ მიზნით საქა-
რთველოს მთავრობა უზრუნველყოფს სახელმწიფო
ინსტიტუტების მიერ განეული მომსახურების გაუმ-
ჯობესებას.

გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად გაიზარდა
საჯარო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა, გაღრ-
მავდა დიალოგი სახელმწიფოსა და ბიზნესს შორის,
რამაც უნდა უზრუნველყოს ბიზნესის ჩამოყალიბება
ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავების პროცესში
. ამ მიზნით, გაზიარებული იქნა სახელმწიფოსა და
ბიზნესს შორის თანამშრომლობის საუკეთესო პრაქ-
ტიკა.

სახელმწიფოს მიზანია, მიაღწიოს ბიზნესის იმგ-
ვარ რეგულირებას, რომელიც ხელს შეუწყობს თა-
ვისუფალი ბაზრისა და მენარმეობის განვითარე-
ბას. არსებულმა და მომავალმა რეგულაციებმა არ
უნდა შეუზღუდოს ბიზნესს საქმიანობა, მისთვის
დამატებითი პრობლემის შექმნით, ამისათვის საქა-
რთველოს მთავრობა დახვეწს რეგულირების გავლე-
ნის შეფასების სისტემას, რომლის მიზანს, როგორც
ახალი საკანონმდებლო ინიციატივების, ასევე, არ-
სებული საკანონმდებლო აქტების ბიზნესგარემოზე
გავლენის შეფასება წარმოადგენს.³

რთული ამოცანების გადაჭრა შეუძლია მხოლოდ
ძლიერ კომპეტენტურ და დიდ პოლიტიკური ნების
მქონე ხელისუფლებას. ასეთმა ხელისუფლებამ უნდა
შეასრულოს ლოკომოტივის როლი და დაეხმაროს
ბიზნესმენებს წინასწარ მათ მიერ დასახული გეგ-
მების განხორციელებაში. შწორედ ასე ეხმარებოდა
ჩერმანია, იაპონია, სამხრეთ კორეა და საფრანგეთი
თავის ბიზნესმენებს. ეს იმისთვის დასჭირდა, რომ
საჭირო იყო ძალიან დანინაურებული ამერიკისა და
ინგლისის დაწვეა თავის

ნებაზე მიშვებული ეკონომიკა კი ბევრად უფრო
ნაკლები ტემპით განვითარდება. ეკონომიკის განვი-
თარებაში უმთავრესია ეკონომიკის განვითარების
ტემპები, თორემ თავისით და ნელ-ნელა კენია და
უგანდაც კი ვითარდება, რადგანაც მეცნიერულ-ტე-
ქნიკურ პროგრესს ისედაც მოაქვს გარკვეულდონეზე
ეკონომიკის განვითარება და კეთილდღეობის ზრდა,
სულ რომ არაფერი აკეთოს ხელისუფლებამ.

ამგვარად, საქართველოს უნდა ჰქონდეს მკაფ-

იოდ ჩამოყალიბებული ანტიკრიზისული პროგრამა,
როგორც პრევენცია, მოსალოდნელი კრიზისებისა
და, აქედან გამომდინარე, მისინეგატიური შედეგების
თავიდან ასაცილებლად. ანტიკრიზისულ პროგრამა-
ში მთავარი ადგილი უნდა დაეთმოს ეროვნული წარ-
მოების განვითარებას და იმპორტული პროდუქციის
ჩანაცვლებას ადგილობრივი საქონლით. აუცილებე-
ლია შემუშავებული იქნას ისეთი ფულად-საკრედიტო
პოლიტიკა, რომელიც ხელს შეუწყობს მინიმალური
საბანკო საპროცენტო ტარიფების არსებობას, რათა
სტიმული მიეცეს ბიზნესის განვითარებას და შესა-
ბამისად, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას. საჭ-
იროა შემუშავდეს ისეთი ეკონომიკური უსაფრთხოე-
ბის სტრატეგია, პროგრამა,

ლონისძიებათა ნუსხა, როელიც გაითვალისწინებს,
როგორც არსებულ რეალობებს, ისე მოსალოდნელ
ეკონომიკურ პროცესებს, როგორც რეგიონალურ
ჭრილში, ასევე მსოფლიო ინტეგრაციის პირობებში.

საქართველოს უნდა გააჩნდეს ანტიკრიზისული
მართვის შემუშავებული მოდელი, რომლის მთავარი
დანიშნულება უნდა იყოს ეკონომიკური კრიზისების
თავიდან აცილება, ხოლო მისი არსებობისას, რაც შეი-
ძლება სწრაფად და მცირე სოციალური დანაკარგე-
ბით დაძლევა. იგი ყოველთვის სტრუქტურული, ინ-
ვესტიციური, ინოვაციური, მენეჯმენტის ლონისძიე-
ბებთან ინტეგრალურად უნდა ხორციელდებოდეს.

ქვეყანაში მიმდინარე რეფორმების ერთ-ერთი
სტრატეგიული მიზანი უნდა იყოს, ეკონომიკის მართ-
ვის ძირეული ტრანსფორმაცია. არ უნდა დაგვავი-
წყდეს, რომ ეკონომიკის მოდერნიზაცია პირველ
რიგში სახელმწიფო მართვისა და საწარმოების მართ-
ვის ეფექტიანობას გულისხმობს. ძალზე მნიშვნელო-
ვანია განხორციელდეს ეკონომიკის კომპლექსური
მართვა, რომელიც გულისხმობს მაკროეკონომიკური
და მიკროეკონომიკური მართვის ინტეგრაციას. სამო-
მავლო მოთხოვნებისა და ინტერესების გათვალის-
წინებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. თემურ მიმინოშვილი, სახელმწიფოსა და ბიზნე-
სის ურთიერთობის მექანიზმი და მისი განვითარების
პერსპექტივები, თბილისი 2014
2. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური გან-
ვითარების სტრატეგია, საქართველო 2020
3. http://www.for.ge/view.php?for_id=4095&cat=3,
სოლომონ პავლიაშვილი, მსოფლიო ეკონომიკური
კრიზისი და საქართველო, 2011
4. http://www.for.ge/view.php?for_id=29818&cat=1
დემნა კვარაცხელია, საქართველოს ეკონომიკური
განვითარების პერსპექტივები, 2014
5. ოთარ შავიშვილი, გაზეთი რეზონანსი "ეკონმი-
კური კრიზისის დაძლევის გზები" საქართველო 2013

3 ოთარ შავიშვილი, გაზეთი რეზონანსი "ეკონომი-
კური კრიზისის დაძლევის გზები" თბილისი 2013